

Sir Halford Mackinder:
«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΙΔΕΩΔΗ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ»
& άλλες τρεις εισηγήσεις.
Παπαζήσης/Geolab

[Από τον Δρα Διπλωματικής Ιστορίας και Διεθνών Σχέσεων κ. Ηλία Ηλιόπουλο, Λουδοβίκειο Πανεπιστήμιο Μονάχου, Γερμανία]

Η πρωτοβουλία του Ιωάννη Θ. Μάξη (Καθηγητού Οικονομικής Γεωγραφίας και Γεωπολιτικής του Ιονίου Πανεπιστημίου) να καταστήσει γνωστό στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό το έργο ενός ακόμη εκ των Κλασικών της Γεωπολιτικής – και δη του πατρός της Αγγλοσαξονικής Σχολής της Γεωπολιτικής Σερ Χάλφορντ Μάκιντερ – αποτελεί μίαν νέα συμβολή του διακεκριμένου Έλληνα γεωπολιτικού στην επιστήμη που με αξιοθαύμαστη συνέπεια επί σειράν δεκαετιών θεραπεύει – την «κόρη της Γεωγραφίας» όπως δεν κουράζεται να επαναλαμβάνει στα βιβλία που συγγράφει ή προλέγει, παραμπέποντας στον Pascal Lorot.

Δυσκόλως αποκρύπτεται – άλλωστε, δεν το επιδιώκει ούτε ο ίδιος – η ειλικρινής αγανάκτηση που διακατέχει τον Ιωάννη Θ. Μάξη για την «καθημερινή ασέλγεια επί του σώματος της Γνώσης που παρατηρείται στον καιρό μας». Αγωνία που στην περίπτωση της Γεωγραφίας και της θυγατρός της Γεωπολιτικής μεταβάλλεται σε θυμό, προδήλως δικαιολογημένο εν όψει της - όντως θεαματικής - οβιδιακής μεταβολής απάντων σχεδόν εν Ελλάδα, σχετικών και ασχέτων συλλήβδην, σε κατά φαντασίαν γεωπολιτικούς ή, κατά την χαρίεσσα έκφραση του Μάξη, «γεωπολιτίζοντες». Και το πράγμα – αρκούντως διασκεδαστικό *per se* – καθίσταται, φευ, επικίνδυνο εάν αναλογισθεί κανείς ότι οι περί ων ο λόγος (ή μάλλον, ο υπαινιγμός) γεωπολιτίζοντες διεθνολόγοι μπορεί μεν να μη διαθέτουν τα απαιτούμενα γνωστικά εφόδια, πλην όμως οι περί ων η νύξις «καντιανίζοντες θεολόγοι» (για να θυμηθούμε μίαν άλλη προσφυή διατύπωση του Μάξη) διαθέτουν περίσσειμα ιδεοληπτικών, φαντασιακών και κανονιστικών προσεγγίσεων. Για τον Ι. Θ. Μάξη, αντιθέτως, είναι δεδομένο ότι η θεραπεία της Γεωπολιτικής οφείλει να προστατεύεται από τοιαύτα σύνδρομα τουλάχιστον όσο οφείλει να διασφαλίζεται και από милитаристικά και εθνικιστικά ανάλογα.

Προλέγοντας τα έργα των θεωρουμένων ως Κλασικών της παραδοσιακής γεωπολιτικής αντιλήψεως (Μακιντεριανή και Ρατζελιανή/Χαουσχοφερριανή Σχολή), ο Καθηγητής Μάξη δράττεται της ευκαιρίας να αποκαταστήσει, έστω και κατ'ελάχιστον, όπως σημειώνει χωρίς οίηση, την «προ πολλού διασαλευθείσα επιστημονική τάξη και δεοντολογία» αλλά και να προστατεύσει τους νέους ερευνητές που επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν αυτήν την «γοητευτική όσο και χρήσιμη γεωγραφική επιστημονική μέθοδο». Επαναβεβαιώνει την αξία της *Γεωπολιτικής* ως εκείνης της γεωγραφικής αναλυτικής μεθόδου «που ασχολείται με την μελέτη και την καταγραφή της κατανομής της ισχύος και του ελέγχου των σφαιρών επιρροής στον πλανήτη», καθώς η τελευταία βασίμως του υπόσχεται μία ασφαλή και, κατά το μάλλον ή ήττον, αντικειμενική προσέγγιση των αιτίων του πολυδαιδάλου και πολυσυνθέτου διεθνούς πολιτικού γίνεσθαι, και όχι ένα ακόμη κήρυγμα πολιτικής/εκκοσμιευμένης θεολογίας.

Προδήλως, ο εξέχων Έλληνας γεωπολιτικός κρίνει χρήσιμη την μελέτη του περιφρονημένου ή λοιδωρηθέντος έργου των Κλασικών της Γεωπολιτικής – παρ’ όλες τις εντάσεις που ευλόγως και βασίμως δύναται ου μην αλλά και επιβάλλεται, ενίοτε, να έχει ο σύγχρονος ερευνητής, λαμβανομένων υπ’ όψιν του ιστορικού πλαισίου, της συγκυρίας και της αρχούσης ιδεολογίας της εποχής εντός της οποίας ανδρώθηκαν και δημιούργησαν οι επιστήμονες εκείνοι. Εν τούτοις, είναι – και οφείλει να είναι – αυτονόητο καθήκον μεταξύ επιστημόνων η καταγραφή, παρουσίαση και μελέτη του έργου των πατέρων της Πολιτικής Γεωγραφίας, της Οικονομικής Γεωγραφίας και της Γεωπολιτικής: από τον Γερμανό γεωγράφο **Friedrich Ratzel** («Ζωτικός Χώρος», «Πολιτική Γεωγραφία», «Γη και Βίος») και τον Σουηδό **Rudolf Kjellén**, που εισήγαγε το πρώτον τον όρο «Γεωπολιτική», μέχρι τους Γερμανούς γεωπολιτικούς του Μεσοπολέμου **Karl** και **Albrecht Haushofer** και τους πατέρες της Αγγλοσαξονικής Γεωπολιτικής Σχολής **Sir Halford Mackinder**, **Alfred Thayer Mahan** και **Nicholas Spykman** – που ανέδειξαν το παγκόσμιο γεωπολιτικό τοπίο ως σταθερά χαρακτηριζόμενο από τον ανταγωνισμό μεταξύ Ναυτικών Δυνάμεων (**sea powers / naval powers**) και Ηπειρωτικών Δυνάμεων (**continental powers**) – μέχρι των ημερών μας.

Και αυτό πράττει ο Διευθυντής του Εργαστηρίου Γεωπολιτισμικών Αναλύσεων του Ιονίου Πανεπ/μίου. Έτσι, μετά τον Φρειδερίκο Ράτζελ και τον Ν. Σπάύκμαν, παρουσιάζεται τώρα στον Έλληνα αναγνώστη το μνημειώδες έργο του Μάκιντερ «Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα» καθώς και τρεις ακόμη εισηγήσεις του θεμελιωτού της Βρετανικής Γεωπολιτικής. Πέραν της αυτονοήτου ακαδημαϊκής αξίας του, το εγχείρημα καθίσταται και ιδιαιτέρως ενδιαφέρον υπό το φως των σημερινών διεθνών εξελίξεων, μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, οι οποίες πολλαπλώς επαληθεύουν την παροιμιώδη παρατήρηση του Μάκιντερ: «Όποιος κυβερνά την Ανατολική Ευρώπη, κυβερνά το Heartland. Όποιος κυβερνά το Heartland, κυβερνά την Πλανητική Νήσο (World Island). Όποιος κυβερνά την Πλανητική Νήσο, κυβερνά ολόκληρο τον Κόσμο.»

Κατά μία αξιοπερίεργη ειρωνεία της Ιστορίας, πλήθος κρίσεων, διαπιστώσεων ή υποθέσεων εργασίας του Βρεταννού γεωγράφου και ιστορικού διατηρεί εις το ακέραιο την σημασία του, ωσάν να μη έχουν παρέλθει ενενήντα σχεδόν χρόνια από της συγγραφής του έργου: από την μετά βεβαιότητας αναμενόμενη εξασθένιση μέχρις εκμηδενίσεως της βρετανικής ισχύος σε περίπτωση καθ’ ην ήθελε προκύψει μία ενιαία ηπειρωτική Δύναμη στην απέναντι ευρωπαϊκή ακτή (και την συνακόλουθη επιταγή να παρεμποδισθεί η πραγμάτωση μιας τοιαύτης προοπτικής από τις Ναυτικές Δυνάμεις, όπερ και όντως συνέβη, και εξακολουθεί να συμβαίνει!) μέχρι την εκτίμηση ότι, εντός του (όποιου) μελλοντικού διεθνούς συστήματος, οι ΗΠΑ, εξ αντικειμένου, θα αποτελούν «κάτι που ομοιάζει πολύ με έναν επικυρίαρχο εταίρο», και από την επισήμανση της αναγκαιότητας διαρκούς υπάρξεως μιας σειράς συγκροτημένων και βιωσίμων κρατών μεταξύ Γερμανίας και Ρωσσίας, ως όρου σταθερότητας και ασφάλειας στην Μεσευρώπη, μέχρι την τολμηρή πρόταση διεθνοποιήσεως της Κωνσταντινουπόλεως και των Στενών, στο πλαίσιο μιας συνολικής λύσεως του Ανατολικού Ζητήματος!

Αληθώς προφητική απεδείχθη η εκτίμηση του Σερ Χάλφορντ, διατυπωθείσα την επομένη της λήξεως του πολέμου, ότι «η δοκιμασία της Κοινωνίας (των Εθνών) θα λάβει χώρα στο Heartland της ευρωπαϊκής ηπείρου», όπως κατέδειξε, φευ, η εξέλιξη είκοσι μόλις χρόνια αργότερα (1939). Ενώ διαχρονικώς ισχύουσα παραμένει η

ρεαλιστική, προσεκτική στάση του απέναντι στην αυταρέσκεια και την οίηση της δημοκρατίας και το πραγματικό αντίκρουσμα των διεθνιστικών ιδεολογημάτων υπό τις πραγματικές συνθήκες του διεθνούς βίου κανονικά συνθήκας – εξ ου και η επισήμανση της ανάγκης για «λογική ισότητα της ισχύος».

Στο πρώτο ήδη κεφάλαιο των «Δημοκρατικών Ιδεωδών», ο κορυφαίος Γεωπολιτικός σημειώνει: «Η πρόκληση που αντιμετωπίζουμε αυτήν την στιγμή είναι να πιστεύσουμε ότι η διαρκής ειρήνη θα προκύψει απλώς και μόνον επειδή οι άνθρωποι, κουρασμένοι, είναι αποφασισμένοι να μην επιτρέψουν να ξαναυπάρξει πόλεμος. Αλλ' η διεθνής ένταση θα συσσωρευθεί ξανά, αν και, αρχικώς, με πολύ αργούς ρυθμούς. Μετά το Βατερλώ ακολούθησε μία ολόκληρη γενεά ειρήνης. Ποιος από όλους τους διπλωμάτες, στο Συμβούλιο της Βιέννης το 1814, ήταν σε θέση να προβλέψει ότι η Πρωσσία θα αποτελούσε παγκόσμια απειλή; Είναι δυνατόν να προβλέψουμε τον ρουν του μέλλοντος κατά τρόπον ώστε να μην υπάρξει ξανά καταρράκτης;» Και ποιος από τους εχέφρονες επιστήμονες και αναλυτές, θα προσθέταμε εμείς, θα ηδύνατο να μην υποκλιθεί ενώπιον της επικαιρότητας των ανωτέρω λόγων;